

«میرزا شفیق» حقننده نوظلم

جعفر اورغلی احمد

تورکیات انستیتوسی آسیستانلرندن

آذری ادبیاتینک اڤالعه سز شاعری، بلکه ده «میرزا شفیق» در. تقریباً برعسر دن بری اوکا عائد هیج برجدی تدقیق یا پیلما دیغندن حقیقی ماهیتی مجهول قلمش، و «ملا پناه واقف»، «ودادی» کبی شاعرلردن صوکر او اوچنچی عصر هجری آذری تاریخ ادبیاتنده کی وقعی لایقیله تعین ایدیله مشدر. اوکا دائر اولارق، وفاتندن تا صوکل زمانلره قدر، یعنی یتمش سنه کبی اوزون برمدت ظرفنده، تورکجه اولارق، «سلمان ممتاز» ک اوفاق بر مقاله سندن [۱]، یوسف بک وزیروفک «آذربایجان ادبیاتنه بر نظر» عنوانلی اثرنده کی ایکی سطر لقی اهمیت سز حاشیه سندن [۲]، ونهایت «میرزا فتحعلی آخوندوف» ک، کندی طرفندن یازیلش ترجمه حالنده کی اوفاق قیددن ماعدا هیج برشی یازیلما مشدر. عینی مقفودیت روس ادبیاتنده حکمفر مادر: یالکیز روس مستشرقلرندن «پروفیسور قریمسکی» [۳] شاعر حقنده کوچوک برجه یازمقله اکتفایتدیکی کبی، «روس آنسیقلاوپه دیسی» نده ده پک یا کلیش معلوماته تصادف ایدیلکده در. حالبوکه «میرزا شفیق» کرک بر حیات ایکن کرک وفاتندن

[۱] «قورتولوش» مجموعه سی، مایس نسخه سی، باکو ۱۹۲۰

[۲] وزیروفک موضوع بحث اثرنده: [«غزالیات میرزا شفیق» عنوانلی بوکتاب آلمانیا ده بو بوک بررغبت قازاندیغی ایچون، ۱۹ دفعه طبع اولونوب. بعض روایتلر کوره «میرزا شفیق» بوده نشته دک لقی ایمش. بوروایتلره میدان ویرن «میرزا شفیق» ک اصل یازدیقلرینک میدانده اولما ماسیدر. حالبوکه «میرزا شفیق» وار ایمش وکنجه ده یاشارمش] کبی هیج بر تدقیقه مستند اولمایان یا کلیش معلوماته تصادف ایدیوروز.

[۳] پروفیسور قریمسکی «تورکیه وادیاتی تاریخی» عنوانلی اثرینک ایکنچی جلدنده فضولیدن، و آذربایجان ادبیاتنده کی موقعندن بحث ایده رکن، صوکل دور آذربایجان ادبیاتنده عطف نظر ایتمش و میرزا شفیق حقنده: «بواسم لردن بری اولان کنجه لی میرزا شفیق، بوده نشته طرفندن آلمانیا ده فوق العاده تعمیم ایدیلشدر» دیه قید ایتمشدر [موسقوا ۱۹۱۰، صحیفه ۱۴۰]. بو اثر، وقیله، مدرس محترم کوپرلی زاده محمد فؤاد بک توصیه سی اوزرینه طرفندن ترجمه ایدیلش اولوب، الیوم دارالفنون کتبخانه سی یازمه نری میاننده محفوظدر.

صوگرا ، اثرلرینک قیمت بدیعیه وشاعرانه سیله، مختلف زمانلرده قافقاسیاده بولونمش اولان آوروپا داها دوغروسى آلمان مستشرقلرینک نظردقنى جلب ایله مش ، وکندىنى بین الملل بر شهرته نائل ایده جک اثرلرک وجوده کله سنه سبب اولمشدر .

نهایت ، اسکی آذربایجان ادبیاتی مراقیلرندن اولوب سنهلردن برى معلومات طوپلايه رق آذربایجان شعراسى اثرلرینى برسلسله شکننده نشرایتمکک باشلايان «سلمان ممتاز» ، بوندن اون ایکی سنه اول «کنجه» ده ، «میرزا مهدى ناجى» نک بریازمه مجموعه سنى (جونک) الله ایتش ، و میرزا شفیعک او مجموعه ده مندرج شعرلرینى «میرزا شفیع واضح» [۱] نامیه کوچوک برساله شکننده نشر ایده رک ، شاعرک شخصیتى بوروین درین ظلمت پرده سنى بیرتمغه موفق اولمشدر . بویله جه ، اعض مستشرقلرک «عجم ، تاتار ، مجهول برتورک» اولارق تلقى ، بعضیلرینک ایسه «بوده نشتت» ک لقب ویا تخلصى اولارق قبول ایتدکلى اذرى تورک شاعرى «میرزا شفیع» ، بوتون قابلیت شاعرانه سیله ، میدان حقیقمش اولیور . «اسلام تاریخى» مؤلفى «آ. موللر» میرزا شفیعی بویله تعریف ایتکده در: «معلوم اولدینى وجهله میرزا عجم اولمایوب ، کنجه لى داها دوغروسى هانووره لى بر آماندر» [۲]. میرزا شفیعک شخصی حقنده کى بوقاریشقیق و وضوح سزلق ، شو الك صوگ زمانلره قدر دوام ایده کمشدر . «سلمان ممتاز» ک رساله سنى متعاقب ، «میرزا شفیع» حقنده بر مقاله [۳] یازان ویانه پروفیسورلرندن مستشرق دو قوتور «ف . فون قره لیتس» ، میرزایى «ایران شاعرى میرزا شفیع» ديه تسمیه ایتمشدر . کورولیورکه میرزا شفیع حالا «موهوم برسیا» اولارق تلقى ایدلمکده در . بونکله برابر «پروفیسور قره لیتس» ک مقاله سنده ، ۱۸۷۰ سنه سى آلمان شرق مجموعه سنده «آدولف برژه» نک [۴] «میرزا شفیع» حقنده وردیکى معلوماتک مندرج بولونماسى ، هیچ شبهه یوقدرکه ، مسئله نک تنویرینه ایجه خدمت ایتش اولاجقدر . لاکن نه «سلمان ممتاز» نه ده «پروفیسور قره لیتس» ، میرزا حقنده کافی وواضح معلومات ویرمکه موفق اولمامشدر .

[۱] سلمان ممتاز ، آذربایجان ادبیاتی ، میرزا شفیع واضح ، باکو ، ۱۹۲۶

[۲] موللر ، اسلام تاریخى ، روسجه ، جلد ۳ ، صیفه ۳

[۳] ف . فون قره لیتس ، «ایران شاعرى میرزا شفیع» ، اقدام غزنه سى ، نومرو ۱۰۴۸۷ ،

۲۵ حزیران ۱۹۲۶

[۴] آدولف برژه ، آلمانیا شرق جمعیتى مجموعه سى ، لایپسیغ ، ۱۸۷۰ . نهدنسه بومؤلفک

«شعراى آذربایجان» عنوانلى اثرنده «میرزا شفیع» حقنده معلومات موجود دکلدنر .

برنجیسی، اثرینک مقدمه سنده ویردیکی معلوماتک مهم بر قسمی «روس آنسیقلوپدیسی» ندن یا کلیش اولارق آلدینی کبی، ایکنجیسی ده، هیچ بر دلیل کوسترمه دن، میرزا حقنده عمومی ماهیتده ایضاحات ویرمشدر. دییه بیلیرزکه، مع التأسف ایکیسی ده بومسئله حقنده اک ابتدائی منبعلره بیله سراجعت ائمه مشلردر.

المزده کی موجود وثائق ومعلومات کوستریورکه، «میرزا شفیع» ی تعمیم ایدن وطانیتان یا لکنز «بوده نشته» اولما مشدر. مومی الیهدن ماعدا «غوثورغ روزین، و لملم هارنش، آدولف برژه، فریدریخ روزین، و ولتمان» کبی سائر مستشرقلرده «میرزا شفیع» حقنده معلومات ویرمک و اثرلرینی مختلف لسانلره ترجمه ائمه کله، کسب شهرت ائمه سسنه یاردیم ائتمشدر. «میرزا شفیع» ی اک اول طانیوب قیمت شخصی سنی تقدیر ایدن، آلمان مستشرق و عالم لندن «غوثورغ روزین» اولمشدر. مومی الیه ۱۸۴۳ - ۱۸۴۴ سنه لرنده رفاقتده دیگر بر عالم اولان «قوخ» له برابر روسیه حکومتک امری اوزرینه قافقاسیایه حرکت ائتمدی [۴]. «غوثورغ روزین» ک اوغلی مستشرق «فریدریخ روزین» ک [۵]، باباسندن روایتاً «میرزا شفیع» حقنده لطفاً ویردیکی معلوماته کوره، باباسی «غوثورغ روزین» بوماً مورثی ائسانسده، «تقلیس» ده، کاتب و منشی لک ایدن «میرزا شفیع» ایله طانیوشمشدر. میرزا فوق العاده حسن خطه مالک اولدیغندن کآن سرعتله فارسی و تورکجه لطیف قطعه لری بازارمش. بوقطعه لردن بریسی میرزا طرفندن دوستی اولان «بوده نشته» ده هدیه ایدلمشدر. بالآخره «بوده نشته» ده معاملتک بو یادکارینی دو قوتور «غوثورغ روزین» ده هدیه ائتمشدرکه، الیوم اوغلی اولان «فریدریخ روزین» ک یازمخانه سنده معلق بولونیور.

قطعه، خط نسخله بر کاغذ اوزرینه یازیلی اولارق ایکی بیتی احتوا ائتمکده در. بیتک بریسی فارسی دیگر ی ایسه تورکجه در. ایشه بیتلر:

دیدم کل تازه چند د-تته
بر کنیدی از گیاه بسته

کورد م-نی الدن اختیارم کیتدی
باخدم یوزکه صبر و قرارم کیتدی

[۴] دها فضله معلومات ایچون Meyer ک : «Grosses Konversations» Lexicon، عنوانی
اثرینه سراجعت، صحیفه ۹۶۸، جلد ۱۳
[۵] «فریدریخ روزین» سابق آلمانیا خارجییه نظری اولوب مستشرقلردنر. دوستم پروفور
«باپنغور» واسطه سیله کندیلری ایله تشرف ائدیکم زمان، «میرزا شفیع» حقنده باباسنک کندیسنه
سویله دیکی معلوماتی لطف ائتمشدر.

ایلك بیت «سعدی» نك «كلستان» ندن آلمش در. ایکنجی تورکجه بیت ایسه آذری تورک شاعرلرندن بریسینه عأددر. المزده دیوانلر بولونمادیغندن مع التأسف تعیین ایده مه دک . قطعه، مختلف زمانلرده ، کرک «غهورغ روزین» [۱] و کرکسه اوغلی «فریدرخ روزین» [۲] طرفلرندن طبع نشر ایده لره ک تعمیم ایده لشددر . بالاخره «میرزا شفیع» ک منشیلکنندن بحث ایده جکمز دن ، شیمدی تکرار فریدرخ روزینک «بوده نشتته» و شاعر حقنده و یردیکی معلوماته کچلم .

اولجه سویله دیکمز وجهله «غهورغ روزین» میرزا شفیع ایله کوروشه رک دوستلق پیدا ایتمش . تام بو صیرالرده - یعنی، تقریباً ۱۸۴۴ سنه سنده - قافقاسیا والیء عمومییسی اولان «نهدغارت» ک تکلیفی اوزرینه، «بوده نشتته» تفلیس دارالمعلمین مدیرلکنی درعه ده ایده لره رک موسقو وادن تفلیسه کلشددر . ایکی آلمان عالمی یکدیگریله بوراده طانیشمشدر . ایشته بو صیراده «غ. روزین» ، بوده نشتته، وضعیتدن بالاستفاده السنه شرقیه ایله مشغول اولمه لرینی توصیه ایتمش ، و پک ایی فارسی و تورک لسانلرینه واقف اولان «میرزا شفیع» ی معلم اولارق تقدیم ایتمشدر . بو تاریخدن اعتباراً «بوده نشتته» معلمی اولان میرزا ایله دوست اولمغه و السنه شرقیه یی اوکره نمکه باشلامشدر . بالذات «بوده نشتته» دخی «مکتوبلارنده برشاعر حیاتی» [۳] عنوانلی اثرنده میرزانک اوزون زمان تاتارجه (یعنی تورکجه) و فارسی معلمی اولدیغنی قید ایتمشدر . آریجه «سلیمان ممتاز» دن اوکره ندیکمز کوره، «بوده نشتته» کندی خو جاسنی انستیتویه معلم اولارق تعیین ایتمشدر .

برسنه لک مدیرلک حیاتندن صوکره، «بوده نشتته» وظیفه سنی ترکله خصوصی درس لرینه دوام ایتمش ، و بالاخره قافقاسیا ، قریم ، آسیای صغرا ده اجرای سیاحت ایده رک مملکتی اولان آلمانیا یه عودت ایله مشدر [۴] . عودتی متعاقب، «بوده نشتته» اسکی معلمی و دوستی اولان میرزانک غزللرینی آلمانجه یه ترجمه ایده رک نشره قرار و یریبور ، و ایلك طبیعی اولوق اوزره «Die Lieder des Mirza Schaffy» عنوانی ایله ۱۸۵۱ سنه سننده نشر ایدیور . اثر میدانه چیقار چیقماز ، کمال سرعته، آلمانیا ده انتشار ایتمش، و غزللرک قیمت

[۱] Tuti Nameh : G. Rosen ، ص ۴۲۳

[۲] Persien in Wort und Bild : Friedrich Rosen ، برلین، صحیفه ۴۱

[۳] برلین ، ۱۸۹۳ ، صحیفه ۱۹۵ ، قره لیتس ، «اقدام» ده کی مقاله

[۴] روس آنسیقلوپه دیسی ، پترسبورغ ۱۸۹۱ ، جلد ۴ ، جزؤ ۷ ، صحیفه ۲۱۲ .

بدیعیه سی قارئینک نظر دقتی جلب ایله مشدر. اودر جه ده که، شیمدی یه قدر بوغزلرلر ایکوز سنکسان بیك نسخه اولارق ۱۶۹ دفعه طبع ایديلشدر [۱].

« میرزا شفیع غزللری » اولدجه قیسه برمدت اناسنده «بوده نشتهت» ه بیوک بر شهرت قازاندردی. فقط، میرزا شفیع کیم اولدیغی آکلامق مراقی، میرزا حقنده کی قاریشیق معلوماته میدان ویرمشدر. قارئلر « میرزا شفیع » ی بوده نشته تک لقبی اولارق تلقی ایتمش، و «موللر» ده بو فکره اشتراک ایده رک، میرزایی «هانووهرلی بر آلمان» اولارق قید ایتمشدر. بو وضعیت، اثرک ایلاک طبعندن بوده نشته تک « بر شاعر حیاتی » نک انتشارینه قدر دوام ایدیور. لکن بو اثر دخی « میرزا شفیع » کیم اولدیغی وضوحله تعیین ایده مه مشدر. «بوده نشتهت» دییور که: «حقیقت بودر که میرزا شفیع غزللرینک بردانه دن ماعدا ترجمه لری یوقدر. بونلری صرف کندیم یازدم. مع هذا چوق سنه اول اوزونجه بر زمان تاتارجه و فارسی معلم اولمش اولان میرزا شفیع نامنده بر آدام یاشامشدر که، بوغزللرک وجوده کله سنده اونک بیوک بر تأثیر و نفوذی اولمشدر. اکر شرقده بولونماسه ایدم، بوغزللرک بیوک بر قسمی هیچ میدانه گلردی» [۲].

بو اعترافات، میرزانک نه شاعر لکی ونه ده شخصی حقنده واضح معلومات ویرمه مکده، بالعکس، میرزانک عادی بر معلم اولوب، غزللرک، بوده نشته تک کندی تألیف کرده سی اولدیغی ارا نه ایتمکده در. بو اعترافات هر عمماً روس آنسیقلو په دیسی بوده نشته تن بحث ایدر کن: «بوده نشته تک بیوک شهرتی، بو کی مترجم اثرلرندن عبارت اولمایوب، بالخاصه، «میرزا شفیع غزللری» کی اوریزینال اثرلر نده در. بوغزللرک یوقدر فوق العاده رغبت بولماسی، بوده نشته تک فارسی لسانی معلمنک صاف اداسنه و شرقه خاص رنگره مالک لساننه مدیوندر» دییه قید ایتمکده در [۳].

بوتون بو مغلوق معلوماتدن صوکر، «میرزا شفیع» حقنده اک قطنی معلوماته «ویلهم هارنش» نامنده عالم بر آلمان سیاحتنک اثرنده تصاف ایدیوروز. تقریباً ۱۸۵۰ سنه لرنده قافقاسیا و آناتولیده سیاحت ایتمش اولان بو ذات تقلیدسه بولومش، و طبق «بوده نشتهت» کی، «میرزا شفیع» ایله کوروشمش، اوندن تورکجه و فارسی اوکره نمکه چالیشمشدر. «هارنش» میرزایی بویله

[۱] «سلمان ممتاز» یا کلش اولارق ۱۶۷، «وزیروف» ایسه ۱۷۰ دفعه طبع ایديلدیکنی قید ایتمشدر. ۱۶۹نجی صوک طبع ۱۹۲۲ سنه سنه تاندر.

[۲] قره لیتس، عین مقاله

[۳] روس آنسیقلو په دیسی، جلد ۴، جزو ۷، صحیفه ۲۱۲

توصیف ایتکده دره: «دوستم مستعد میرزا شفیعك درین قلمبندن قویان فیکرلر، در حال لطیف بر شاعر چیچکی تأثیرینی بر اقیور، و تقلیس شهرینی عادتا بر جنته چویریوردی. کندینی محلی لسانلر او کره نك ایچون معلم آلام. عاشقانه شعرلرندن بریسینك ترجمه سنی ویریورم» [۱].
 بو معلوماتدن آکلاشیلاجنی وجهله، او، برعادی معلم اولمایوب عینی زمانده قیمتی برشاعر ایتمش.
 «ویلهلم هارنش»ك ترجمه ایتدیگی غزل، تقریباً ۱۹ بیتدن عبارت اولوب میرزانك «زلیخا» به عائد شعرلری قسمنه داخلدر .

ایشته بویلهجه، «ویلهلم هارنش»ك ترجمه ایتدیگی شعر و «سلیمان ممتاز»ك نشر ایتدیگی غزللر، دوغورودن دوغورویه میرزاشفیعیك «مستعد برشاعر» اولدیغنی میدانه قومشد. «بوده نشته»ك کندینی تألیف کرده سی اولارق قید ایتدیگی غزللرده، ادعا اولونوبیلرکه، «میرزاشفیعی»ك قلمبندن چیقمش شعرلردر. زیر «بوده نشته»، شاعر اولمقندن زیاده منظوم اثرلر ترجمه سیله مشهوردر. آلمان آنسیقلوپه دیسنك «بوده نشته» حقنده ویردیگی معلوماتی [۲] نظر اعتباره آلیر سق کوروروزکه،
 بوده نشته، «پوشکین»، «لمونتوف» کیبی روس شاعرلرینك منظوم اثرلرینی ترجمه ایتدیگی کیبی، او قرینا خلق ادبیاتندن بعض پارچه لری و شرق ادبیاتندن ده «حافظ»ی و «عمر خیام»ی ترجمه ایتمشدر [۳]. طبق بو قییلدن اولارق «میرزا شفیع» كده غزللرینی ترجمه ایله مشدر. بلکه بو صوک ترجمه سی بویوک بر تحریفله یاپیلمه شد؛ فقط، ادعا ایدیلدیگی کیبی، بو،
 صرف «بوده نشته»ك کندینی تألیف کرده سی اولاماز. ذاتاً اترك اسمی بیله، «میرزاشفیعی»ك اولدیغنه بویوک بر دلیلدر. استقباله الدهه ایدیه جك اولان «میرزاشفیعی»ك شعرلری،
 بوده نشته تك ترجمه لری ایله مقایسه ایدیلرسه، مسئله کندیلک بندن توضیح ایده جکدر نیته کیم، وقتیه «آدولف برژه»ك الدهه ایتدیگی ترجمه، بالآخره «سلیمان ممتاز»ك نشر ایتدیگی

Roisen in den Länder der asiatischen Türkei und des kaukasus : [۱]

(Die Welt Kunde) Wilhelm Harnisch کلیاتندن اولوب ۱۸۵۴ سنه سنده لایپسیغده طبع ایدیلشدر . صحیفه ۴۳۶ - ۴۳۷

[۲] «بوده نشته» حقنده دها فضلله معلومات ایچون «مهیه ر»ك آلمانجه آنسیقلوپه دیسنه سراجعت:

جلد ۳، صحیفه ۱۱۷

[۳] بوده نشته تك بو اثرلری بو عنوان ایله نشر ایدیلشدر: «Der Sänger von Schiras»؛

«Lieder und Sprüche des Omars Chajjam verdeutschte». طبق «میرزا شفیع»ك غزللری

کیبی، بو اثرلر دخی برچوق دفعه طبع و نشر ایدیلشدر .

« میرزا شفیع » ك غزلاری میانده بولونمقده در. دیگر طرفدن بوده نشته « شیراز شاعری » نامنده کی ترجمه سنك مقدمه سنده، تصوف جریانی حقنده معلومات ویریرکن، آریجهینه « میرزا شفیع » دنده بحث ایتمکده در. آکلاشیلور که « بوده نشته »، میرزایی بر « تصوف شاعری » اولارق تلقی ایتمشدر. آریجه « فون قره لیتس » دنده ایشیتورز که: « میرزا شفیع غزلاری » انتشار ایدر ایتمز، « کله لری حریر ایملکلرینه دیزلش اینجیره مشابه » اولان بوغزلار، دوغروندن دوغرویه « میرزا شفیع » ك ترجمه سی اولارق اعلان ایدلشدر [۱]. كذلك « میرزا شفیع » دن بحث ایتمش اولان « فریدریخ روزین » ایسه، اونی بر شاعر تلقی ایتمه رک دوغروندن دوغرویه بر « منشی » اولارق قبول ایتمشدر [۲].

ایشته الهه ایده بیلدی کمز وثائقه استناداً، نهایت، اواسکی موهوم سیانک بر شاعر اولدیغنی قطعیتله سویله مک امکانی حاصل اولمشدر. مع مافیه « میرزا شفیع » ك دیگر اشعاری الهه ایدیلر سسه، آذربایجان ادبیاتنده کی موقعی داها قولایقله تثبیت ایدیلش [۳]، و کندیسندن صوکر اکلن آذری شاعر لری اوزرینده کی تأثیری ده آکلاشیلش اولاجقدر. مع مافیه، « سلمان ممتاز » ك یاپدیغنی اوفاق تدقیقندن بیله کورییورز که « میرزا شفیع » تمامیه ده تأثیر سنز قالمشدر. مثلاً، میرزانك بر غزلی « ودادی » طرفندن تنظیر ایدلشدر. بو غزلک صوکر پارچه سنی عیناً « سلمان ممتاز » اثرندن اقتباس ایدیورز.

قان توکر خسته « ودادی » که دیمشدر « واضح »
کونکلمک دیده کریان کیبی فواره سی وار

فقط بز شیمدیلك، بعض وثائق المزده بولونمادیغندن، « سلمان ممتاز » ك بو فکریغنی اولدیغنی کی قبول ایدیورز. استقباله بوکا عائد یایلاجق تدقیقاتک منسئله یی داها اینی تنویر ایده جکی امیدنده اولدیغمز کی، عینی زمانده « میرزا شفیع » ك آذری تورک ادبیاتک انکشافنده مهم برول اوینادیغنی ده تخمین ایتمکده بز. داها اوچ سنه اول دارالفنون ادبیات فاکولته سنده « تورک ادبیاتک تکاملی » عنوانی درس لری اثناسنده، استاد محترم « کوپرلی زاده محمد فواد »

[۱] قره لیتس، عین مقاله

[۲] Persien in Wort und Bild، Friedrich Rosen، صحیفه ۴۱

[۳] بو مقصدله « بوده نشته » ك اقر باسندن ریسنه مراجعتله عائله سنک بقیه معلوماتی الهه ایتمک ایسته دک. فقط مع التأسف هیچ برشی آلهه ایده مه دک. ظنمجه « بوده نشته » ك عائله سی زدننده میرزانك بعض پارچه لری بولتی قابل اولاجقدی. فقط، شیمدی به قدر اولان عدم موقیتمزه درغماً، بو نشیمز ده دوام ایده جکز.

بک دخی، هجری اون اوچنچی عصر آذری ادبیاتندن بحث ایدرکن، « میرزاشفیع » ک آذری ادبیاتنک بودورنده هر حالده بر رول اوینامه سی لازم کلدیکی فکرینی سویله مشلردی. ذاتاً، میرزانک، آروپامستشر قارینک بو قدر نظر دقتی جلب ایتمه سی ده، بو قناعتی تقویه ایتمکده در. هر حالده، ادعا ایده بیلیرزکه هنوز « میرزا شفیع »، الهه کی موجود وثائقه نظر آ بیله کافی درجه ده تدقیق ایدیله مشدر .

« میرزا شفیع » ک ترجمه حالی و حیاتی حقنده کذلک، صریح معلوماته مالک دکلز. زه خصوصده الچوق معلومات ویره ن، ینه « برژه » اولمشدر [۱]. بو ذاته کوره میرزا «کنجه» خانلغنک پایتختی اولان کنجه، شهرنده تولد ایتمشدر. باباسی «صادق» معمار صفتیله «جواد» خان، ک [۲] سراینده یاشامشدر. مومی الیهک ایکی اوغلی وارمش، بریسی «عبدالعلی» دیکری ایسه «میرزاشفیع» ایمش. شفیع، باباسنک تشویقی اوزرینه مدرسه ده تورکجه، فارسی و عربجه اوکره نمش، بالاخره باباسی «صادق» وفات ایتمکدنصکره «میرزا عبدالله» نامنده بر عالمک طرفدارلری صیراسنه کچمشدر. لاکن «شفیع» ک بو حرکتی اهلینک خوشنه کیتمه مش، و میرزا مدرسه دن چکیلیمکه مجبور اولمشدر. ماده مضایقه ایچرویسنده ایدی. لاکن بو وضعیتی اوزون سورمه مش، و جواد خانک قیزی «پسته خاتم» کندیسنی بر مأموریته تعیین ایتمشدر. وظیفه سی مخبرلری تأمین وایکی اوفاق قریه یی اداره ایتمک اولدیغندن، کندیسنه میرزا لقبی ویریلشدر. ایرانلرک «کنجه» یه قارشی واقع اولان هجومی، تکرار «میرزاشفیع» ی درین بر مضایقه یه سور وکله مشدر. حیات یومیه سنی تأمین ایتمک مقصدیله کنجه ده کی «شاه عباس» مسجدینک بر حجره سنده کتاب استنساخی ایله مشغول اولمشدر. نهایت ۱۸۴۰ سنه سنده، دوستی اولان «میرزا فتحعلی آخوندوف» ک یاردیمی ایله، حکومت مأموریتنه آلتمش

[۱] داما فضله معلومات آلتی ایچون قره لیتک اقدامده کی مقاله سنه مراجعت .

[۲] جواد خان کنجه خانلغنک الصوک حکمداری ایدی. کندیسنی فوق العاده جسور اولدیغی کبی، خانلغنک ترقی وانکشافی ایچونده غیرت ایدردی. سراینده بر چوق شاعرلر بولوندیغی روایت ایدلمکده در. بوپوک بر احتمال «میرزا شفیع» ک باباسی دخی معمار صفتیله سرای منسوبی اولان نلردن معدود ایدی. کنجه خانلغی تقریباً ۱۷۵۰ سنه سندن صوکرآ تامیله کسب استقلال ایتمش ایدی. ۱۸۰۴ سنه سنده روسلره قارشی شدتلی مقاومت کورسته رک نهایت سقوط ایتمشدر. جوادخان، «زیاد اوغلی» سلاله سنه منوبدر. «آذربایجانده خانلقلردوری» نامیله حاضرلا مقده اولدیغمز تدقیقنامه ده بو خصوصده معلومات وریله جکدر .

وتفلیس قضا مکتبی معلمکنه تعیین ایدیلشدر. ۱۸۴۴ سنهسنده عین وظیفه ایله کنجهیه نقل ایدیلش و ۱۸۵۰ سنهسنده تفلیس ژیمنازیاسنده معلموظیفهسنی ایفا ایتمشدر. تقریباً ۶۰ یاشنده اولارق ۱۸۵۲ سنهسنده وفات ایلهمشدر.

شیمدی، یوقاریده حقنده سرد ایتدیکنمز بوقدر معلوماتدن سوکرا «میرزا شفیع» ک شخصیتنی تعیین ایله بیلیرز: میرزا، سویلندیکی کبی نه عجمدر، نه ده تانار. دوغرودن دوغرویه کنجهلی آذری تورکیدر. قیمت شاعرانه سیله ده آذری تورک قلاسیک ادبیاتنه منسوبدر. آوروپالیرک میرزانی ایرانلی اولارق تلتی ایتهلرینه باشلیجه سبب، « فریدریخ روزین» کده سویله دیکی وجهله، «شیعی» اولماسیدر. بوچوروک فکری ردایمک ایچون، بوکون بیله، ایران آذربایجانلی ایله قافقاسیا آذربایجانلی تورک اهلایسنک اکثریتنی شیعی لرتک تشکیل ایتمکده اولدیغنی ذکر ایتهمز کافیدر. شیعی اولمق، محقق عجم اولمقی استازام ایتمز. بوراده، کمال حیرتله، «پروفسور قره لیتس» کده بو یا کلیش فکره قایلدیغنی سویله مکدن کنیدی آلامایه جقم. موسی ایله، هر نه دنسه، میرزا شفیعی «بر ایرانلی شاعر اولارق» توصیف ایتمکده، و فقط کنیدی فکرنی اثبات ایله جک هیچ بر دلیل کوسترمه مکده در. حالبوکه نه میرزانک آثارنده، نه ده اوکاعاد وثیقه لرده، بو قناعتی ویردجک هیچ بر شیشه تصادف ایدلمه مکده در.

«میرزا شفیع» ک آثارینه کنجه، تورکجه و فارسی اولارق، «سلمان ممتاز» ک نشر ایتدیکندن فضله، هنوز برشی الهه ایدیله مه مشدر. بونلرک بر قسمی آذری تورکجه سیله بر قسمی ایسه فارسیدر. بوشعرلردن میرزانک «واضح» تخلص ایتدیکی میداننه حقیقور:

واضح از خاک سر آرد به نسیم دردوست
کشته عشق بلی زنده توان کشت بوی

•

کفر عشقنک یتشوب بر یره کیم ای کافر
دیسلر واضحه بهتاندی مسلمان سوسنی

میرزا شفیع اینی بر شاعر اولدیغنی کبی، فوق العاده ماهر بر صنعتکار منشی ایدی. حقنده «فریدریخ روزین» بویله سویله مکده در [۱]: «بوده نشتهت واسطه سیله کسب شهرت ایدن میرزا شفیع، تورکجه [تاتارجه] و فارسی فوق العاده کوزل شعرلر (قطعه لر)

یازمق قابلیتنه مالک ایدی ... فقط بوراده نظر دفته آمالیدرکه ، فارسی قطعه‌لر یازمق ، آلمانجه قطعه‌لر یازمق کبی قولای برشی دکادر . بوندن ده آکلاشیلورکه ، میرزا یالکز برماهر شاعر دکل ، عینی زمانده صنعتکار بر خطاط و منشی ایمش .

میرزا حقننده بو قدر مختصر معلومات ویردکدن صوگرا ، برزده «سلمان ممتاز» ک نشر ایتدیکی کوچوک رساله حقننده بر قاج سوز سویله مک ایستردم . فقط «سلمان ممتاز» ، میرزا حقننده یکی هیچ بر معلومات ویرمه دیکی کبی ، یازدینی کوچوک مقدمه ده تمامیه قیمت علمیه دن محرومدن . چونکه ، برایکی یا کلیش روس مأخذندن باشقه ، هیچ بر مأخذه مراجعت ایده مه مشدر . «پروفسور قره لیتس» کده سویله دیکی وجهله ، «سلمان ممتاز» ک شاعر حقننده ویردیکی معلومات ، دابا بوندن الی سنه اول میرزا شفیعک حیاتی حقننده بیلمش اولدیغمز دن ده دوندر ؛ اونک بزجه یکانه مزیتی ، میرزانک شعرلرینی نشر ایتمه سنددر .